

Ректори МДТ «Донишгоҳи давлатии
Бохтар ба номи Носири Хусрав»,
доктори илмҳои иқтисодӣ, профессор
Қурбонзода М.Р.

«» 2026 г.

Директори МДТ «До
Соҳтар ба номи Н
доктори илмҳои
Дурбонзода М.Р.

The official blue circular stamp of the Ministry of Education and Science of the Republic of Tajikistan is located at the bottom right of the page. It features a central emblem with a book and a sunburst, surrounded by the text "ВАЗОРАТИ МАЪРИФУТ ВА ИЛМҶУМОАИ Ҷумҳурии Тоҷикистон".

Мутобиқати мавзӯ ва муҳтавои диссертатсия ба шиносномаи ихтисоси илмӣ. Диссертатсияи Мансурзода Наргиса Мансур дар мавзӯи «Ташаккули арзишҳои ахлоқӣ-башардӯстии хонандагони синфҳои ибтидоӣ тавассути адабиёти бачагона дар таълими забони тоҷикӣ» ба яке аз самтҳои муҳимми илмӣ педагогика ва методикаи таълими забони тоҷикӣ бахшида шуда, аз ҷиҳати мақсад, вазифа, объект, предмет, муҳтаво, наwgонӣ ва натиҷаҳои илмӣ ба шиносномаи ихтисоси 5.3.5.3 – Назария ва методикаи таълими забони тоҷикӣ мутобиқ мебошад.

Дар диссертатсия масъалаҳои бунёдии методикаи таълими забони тоҷикӣ, аз ҷумла, ташаккули арзишҳои ахлоқӣ-башардӯстии хонандагонии синфҳои ибтидоӣ тавассути матнҳои бадеӣ, рушди нутқи мураббаҳои шифохиву хаттӣ, таҳлили ҷумлаву ибораҳо, ҷудо кардани ҳиссаҳои нутқ дар раванди таълим, ҳамгироии забон ва адабиёти бачагона ва роҳҳои тақмили фаъолияти амалии хонандагон мавриди таҳқиқ қарор гирифтааст.

Аз ин лиҳоз, мавзӯ ва муҳтавои диссертатсия бо самти илмӣ интихобшуда робитаи мустақим дошта, ба доираи масъалаҳои назария ва методикаи таълими забони тоҷикӣ пурра ворид мегардад.

Мубрамии мавзӯи таҳқиқот. Дар шароити ҷаҳоншавӣ, рушди босуръати технологияҳои иттилоотӣ ва тағйиру коҳиш ёфтани муносибатҳои иҷтимоӣ қомеа масъалаи ташаккули арзишҳои ахлоқӣ-башардӯстии наслҳои наврас аҳаммияти басо муҳим касб менамояд. Муассисаҳои таълимӣ бояд дастпарваронеро тарбия намояд, ки на танҳо онҳо қоидаҳо ва воҳидҳои забонро донанд, балки фикри худро мантиқан дуруст, равон, мураббаъ, фасеҳ ва мутобиқи меъёрҳои забони тоҷикӣ баён карда, дар баробари он арзишҳои ахлоқӣ-башардӯстии хонандагон ташаккул ёбанд.

Маҳз аз ҳамин нуқтаи назар масъалаи ташаккули арзишҳои ахлоқӣ-башардӯстии хонандагон тавассути адабиёти бачагона дар омӯзиши забони тоҷикӣ яке аз вазифаҳои меҳварӣ ба ҳисоб меравад. Дар омӯзиши ҳамгироии фанҳои таълимӣ (забон ва адабиёт) хонандагон донишҳои назариявиро дар вазъияти воқеии нутқ истифода кунанд, ҷумлаҳои дуруст тартиб диҳанд, матни мустақил эҷод намоянд ва фазои солими дӯстию рафоқатро дар синф барқарор карда, дар заминаи ташаккули арзишҳои ахлоқӣ-башардӯстӣ аз имкониятҳои густурдаи забони тоҷикӣ бошуурона истифода баранд.

Дар асоси ин, интихоби мавзӯи диссертатсияи Мансурзода Наргиса Мансур барвақтӣ ва асоснок мебошад. Муаллиф ба масъалаи ташаккули арзишҳои ахлоқӣ-башардӯстии хонандагони синфҳои ибтидоӣ тавассути адабиёти бачагона дар омӯзиши забони тоҷикӣ аз мавқеи ҷолиб ва дар айнаи замон муҳим истифодаи осори пандомези классикони тоҷику форс, адибони назму насри муосири тоҷик ва рус дар таълими забони тоҷикӣ рӯйи овардааст.

Осори классикони тоҷику форс ва адибони муосир ганҷинаи бузурги забонӣ, маънавӣ ва тарбиявӣ мебошад. Дар осори классикони тоҷику

форс, аз ҷумла, Рӯдакӣ, Фирдавсӣ, Саъдӣ, Кайковус, Кошифӣ ва адибони муосири тоҷик, ба монанди М. Миршакар, У. Рачаб, А. Шукӯҳӣ, Гулҷеҳра Сулаймонӣ, А. Самад, Н. Бақозода, Б. Раҳимзода, М. Турсунзода, Қ. Киром, Н. Розик, К. Насрулло, Азизи Азиз, М. Неъматова ва дигар суҳанварони тавоно намунаҳои олиии забони ҷасеҳ, ҷумлаҳои гуногунсохт, ибораҳои нозук, таъбирҳои пурмаъно ва афкори ахлоқиву инсонпарварона фаровон ба назар мерасанд.

Бинобар ин, истифодаи бомавҷеъ ва мақсадноки ҷунин мавод дар дарсҳои забони тоҷикӣ метавонад ду вазифаи асосиро ҳамзамон таъмин созад: аз як тараф, қоидаҳо ва воҳидҳои забони тоҷикӣ дар заминаи матнҳои бадеӣ, афсонаву ҳикояҳо, пандҳои ҳикматомӯз ва шеърӣ таронаҳо омӯзонад, аз тарафи дигар, ташаккули сифатҳои ахлоқӣ – башардӯстӣ (меҳрубонӣ, раҳму шавқат, фарҳанги муошират), худшиносии миллӣ ва завоқи маънавии хонандагонро ташаккул диҳад.

Мубрамияти масъала аз он ҷиҳат боз ҳам бештар мегардад, ки дар таҷрибаи муассисаҳои таълимӣ дар таълими мавзӯҳои забони тоҷикӣ назарияпардозӣ ба мушоҳида мерасад.

Дарачаи асосноккунии гузоришҳои илмӣ, хулосаҳо ва пешниҳод, ки дар диссертатсия оварда шудаанд. Гӯзоришҳои илмӣ ва хулосаҳои муҳаққиқ дар заминаи омӯзиши осори илмӣ–методӣ, педагогӣ, дидактикӣ ва равоношиносӣ асоснок шудаанд. Масъалаҳои ташаккули арзишҳои ахлоқӣ–башардӯстӣ дар таълиму тарбияи насли наврас дар заминаи адабиёти бачагона дар омӯзиши забони тоҷикӣ, инчунин рушди нутқ, матн ҳамчун воҳиди таълимӣ ва аҳаммияти осори адибону шоирон аз назари нуқтаи илмӣ ва методӣ баррасӣ гардидааст.

Дар диссертатсия бо истифода аз методҳои муосир ва самараноки таълим ва методҳои эмпирикӣ вазъи омӯзиши масъала муайян гардида, баъдан модели пешниҳодшуда дар амал санҷида шудааст. Махсусан, корбарии методи мушоҳида, пурсишнома, усулҳои фаъоли таълим, аз

форс, аз ҷумла, Рӯдакӣ, Фирдавсӣ, Саъдӣ, Кайковус, Кошифӣ ва адибони муосири тоҷик, ба монанди М. Миршакар, У. Раҷаб, А. Шукӯҳӣ, Гулҷеҳра Сулаймонӣ, А. Самад, Н. Бақозода, Б. Раҳимзода, М. Турсунзода, Қ. Киром, Н. Розик, К. Насрулло, Азизи Азиз, М. Неъматова ва дигар суҳанварони тавоно намунаҳои олиии забони ҷасеҳ, ҷумлаҳои гуногунсохт, ибораҳои нозук, таъбирҳои пурмаъно ва афкори ахлоқиву инсонпарварона фаровон ба назар мерасанд.

Бинобар ин, истифодаи бомавҷеъ ва мақсадноки ҷунин мавод дар дарсҳои забони тоҷикӣ метавонад ду вазифаи асосиро ҳамзамон таъмин созад: аз як тараф, қоидаҳо ва воҳидҳои забони тоҷикӣ дар заминаи матнҳои бадеӣ, афсонаву ҳикояҳо, пандҳои ҳикматомӯз ва шеърӯ таронаҳо омӯзонад, аз тарафи дигар, ташаккули сифатҳои ахлоқӣ – башардӯстӣ (меҳрубонӣ, раҳму шавқат, фарҳанги муошират), худшиносии миллӣ ва завоқи маънавии хонандагонро ташаккул диҳад.

Мубрамияти масъала аз он ҷиҳат боз ҳам бештар мегардад, ки дар таҷрибаи муассисаҳои таълимӣ дар таълими мавзӯҳои забони тоҷикӣ назарияпардозӣ ба мушоҳида мерасад.

Дарачаи асосноккунии гузоришҳои илмӣ, хулосаҳо ва пешниҳод, ки дар диссертатсия оварда шудаанд. Гӯзоришҳои илмӣ ва хулосаҳои муҳаққиқ дар заминаи омӯзиши осори илмӣ–методӣ, педагогӣ, дидактикӣ ва равоношиносӣ асоснок шудаанд. Масъалаҳои ташаккули арзишҳои ахлоқӣ–башардӯстӣ дар таълиму тарбияи насли наврас дар заминаи адабиёти бачагона дар омӯзиши забони тоҷикӣ, инҷунин рушди нутқ, матн ҳамҷун воҳиди таълимӣ ва аҳаммияти осори адибону шоирон аз назари нуқтаи илмӣ ва методӣ баррасӣ гардидааст.

Дар диссертатсия бо истифода аз методҳои муосир ва самараноки таълим ва методҳои эмпирикӣ вазъи омӯзиши масъала муайян гардида, баъдан модели пешниҳодшуда дар амал санҷида шудааст. Махсусан, корбарии методи мушоҳида, пурсишнома, усулҳои фаъоли таълим, аз

қабилӣ корҳои гурӯҳӣ, ду нафарӣ, таҳлили корҳои хаттӣ, озмоишҳои муқарракунида ва ташаккулдиҳанда, инчунин таҳлили миқдорӣ ва муқоисавии натиҷаҳо ба хулосаҳои муаллиф асоснок карда шудааст.

Хулосаи илмӣ диссертатсия аз натиҷаи таҳлили бобҳо ва корҳои озмоишию таҷрибавӣ бармеояд ва бо вазифаҳои дар назди таҳқиқот гузошташуда робитаи мантиқӣ доранд.

Навгонии илмӣ таҳқиқот ва саҳеҳии натиҷаҳои бадастомада.

Навгонии илмӣ таҳқиқотии Мансурзода Наргиса Мансур, пеш аз ҳама, дар он зоҳир мегардад, ки масъалаи ташаккули арзишҳои ахлоқӣ-башардӯстӣ истифода аз осори адибону шоирон дар раванди таълими системаноки ҳамгироии фанҳои таълимӣ (забон ва адабиёти бачагона) тавассути матнҳои бадеӣ, афсона, ҳикояҳо, шеърӯ таронаҳо, пандҳои ҳикматомӯз бо инкишофи нутқ, омӯзиши қоидаҳо, таърифҳо ва ибораю ҷумлаҳо дар таълими хонандагон ба таври муназзам мавриди таҳлилу таҳқиқ қарор гирифтааст.

Унвонҷӯ тавонистааст, ки таълими фонетикию грамматикӣ, фаъолияти нутқ ва ҷанбаи маънавию тарбиявии мантиқро бо чунин низомӣ методӣ ба ҳам пайвандад:

– асосҳои ташаккули арзишҳои ахлоқӣ-башардӯстӣ тавассути адабиёти бачагона дар омӯзиши забони тоҷикӣ бо истифода аз осори классикони тоҷику форс ва адибону шоирони муосир мушаххас карда шудаанд:

– робитаи мутақобилаи раванди таълим ва ҳамкории педагогӣ ҳамчун яке аз заминаҳои асосии таълим ба назар гирифта шудааст:

– асосҳои интиҳоб ва корбарии матнҳо, шеърӯ таронаҳо, афсонаю ҳикояҳо муайян гардидаанд:

– маҷмуи машқу супоришҳо барои ташаккули арзишҳои ахлоқӣ-башардӯстии хонандагон пешниҳод шудааст.

Чихати дигари навгони таҳқиқот дар он аст, ки муҳаққиқ таълими забони тоҷикиро на танҳо бо нишондиҳандаҳои дониши фонетикию грамматикӣ, тафсири матн, навиштани иншо (эссе), инкишофи нутқи мураттаб, балки бо сатҳи ташаккули арзишҳои ахлоқӣ-башардӯстӣ дар таълиму тарбияи хонандагони синфҳои ибтидоӣ пайваست менамояд.

Аҳаммияти илмӣ, назариявӣ, амалӣ ва иҷтимоии натиҷаҳои диссертатсия. Аҳаммияти назариявии диссертатсия дар он ифода меёбад, ки масъалаи робитаи ташаккули арзишҳои ахлоқӣ-башардӯстӣ хонандагони синфҳои ибтидоӣ тавассути адабиёти бачагона дар омӯзиши забони тоҷикӣ ба воситаи машқу супоришҳо, матнҳои бадеӣ, афсонаю ҳикояҳо, пандҳои ҳикматомӯз, шеърҳои таронаҳо ва зарбулмасалу мақолҳо аз нуқтаи назари методикаи таълими забони тоҷикӣ асоснок карда шудааст.

Натиҷаҳои таҳқиқот метавонанд барои рушди минбаъдаи назарияи таълими ҳамгироии забону адабиёти бачагона, ташаккули арзишҳои ахлоқӣ-башардӯстии хонандагони синфҳои ибтидоӣ истифода шаванд.

Аҳаммияти амалии натиҷаҳо назаррас мебошанд. Маводи пешниҳодшуда барои омӯзгорони синфҳои ибтидоӣ имкон медиҳад, ки ҳангоми таълими забони тоҷикӣ аз осори адибон ва мутафаккирон на танҳо ҳамчун мисол, балки ҳамчун воситаи мукаммали таълимӣ истифода баранд.

Машқу супоришҳои пешниҳодшуда метавонанд дар мавридҳои зерин корбаст шаванд:

- дар дарсҳои забони тоҷики дар синфҳои 1–4;
- таҳияи китоб ва дастурҳои методӣ;
- маводи иловагӣ барои омӯзгорон;
- курсҳои такмили ихтисос ва бозомӯзии мутахассисон;
- машғулиятҳои методикаи таълими забони тоҷикӣ дар муассисаҳои таҳсилоти олии касбӣ;

- фаъолияти таҷрибаомӯзии донишҷӯёни ихтисосҳои методикаи таълими синфҳои ибтидоӣ ва филологӣ.

Аҳаммияти иҷтимоӣ ва тарбиявии таҳқиқот низ қобили қайд аст. Матнҳои бадеӣ хонандагонро бо арзишҳои ахлоқӣ, инсонпарварӣ, ростқавлӣ, меҳрубонӣ, башардӯстӣ, ватандӯстӣ ва одоби муошират ошно менамоянд. Аз ин рӯ, модели пешниҳодшуда ба ҳамгироии таълим ва тарбия мусоидат мекунад.

Дарачаи эътимоднокии натиҷаҳои таҳқиқот, дурустӣ ва асоснокии натиҷаҳои бадастомада. Эътимоднокии натиҷаҳои таҳқиқот тавассути интиҳоби дурусти методҳои илмӣ, мувофиқати онҳо ба мақсад ва вазифаҳои таҳқиқот, ҳаҷмии кофӣи маводи таҷрибавӣ, иштироки гурӯҳҳои озмоишӣ ва назоратӣ, таҳлили муқоисавии натиҷаҳо таъмин гардидааст. Қорҳои озмоишӣ-таҷрибавӣ дар се муассисаи таҳсилоти миёнаи умумӣ баргузор гардидаанд. Дар онҳо хонандагони синфҳои ибтидоӣ иштирок намуда, фаъолияти гурӯҳҳои озмоишӣ ва назоратӣ аз рӯйи як қатор нишондиҳандаҳои муҳим санҷида шудааст. Ба сифати нишондиҳандаҳои таҳлиلى чунин навиъи фаъолият интиҳоб шудаанд:

- шарҳи луғат;
- тафсири мазмуни байт;
- муайян намудани сохтори ҷумла ва ҳиссаҳои нутқ;
- шарҳи мазмуни афсонаю ҳикояҳо;
- тавсифи сифатҳои неку бади инсонӣ;
- навиштани иншо (эссе).

Чунин интиҳоби супоришҳои имкон медиҳад, ки ҳам донишҳои забонӣ ва ҳам қобилияти амалии хонандагон арзёбӣ карда мешаванд. Натиҷаҳои муқоисавӣ бартариии назаррасӣ гурӯҳҳои озмоиширо нишон дода, самаранокии модели пешниҳодшударо тасдиқ менамоянд.

Саҳми шахсии доғталаби дараҷаи илмӣ дар ҳалли масъалаи илмӣ. Саҳми шахсии Мансурзода Наргиса Мансур дар таҳқиқот назаррас мебошад. Муҳаққиқ мустақилона масъалаи илмиро интиҳоб ва

мубрамияти онро асоснок карда, адабиёти илмӣ-педагогӣ ва методиро ҷамъоварӣ ва таҳлил намудааст. Объект, предмет, мақсад ва вазифаҳои таҳқиқотро муайян карда, модели ташаккули арзишҳои ахлоқӣ-башардӯстии хонандагони синфҳои ибтидоиро бо истифодаи осори тарбиявии мутафаккирон ва адибони муосир дар омӯзиши забони тоҷикӣ тавассути адабиёти бачагона пешниҳод намудааст. Меъёрҳои интиҳоби матн ва машқу супоришҳои дахлдорро коркард карда, озмоишҳои педагогии муқарраркунанда ва таълимиро ташкил намудааст. Натиҷаҳои гурӯҳҳои озмоишӣ ва назоратиро муқоиса ва таҳлил намуда, хулоса ва тавсияҳои амалиро пешниҳод намудааст.

Нашри натиҷаҳои таҳқиқот дар маҷмӯаҳои тақризшавандаи илмӣ. Натиҷаҳои асосӣ ва нуқтаҳои илмии диссертатсия дар 12 мақолаи илмии муаллиф инъикос ёфтаанд. Аз онҳо 6 мақола дар маҷмӯаҳои илмии тақризшавандаи Комиссияи олии аттестатсионии назди Президенти Ҷумҳурии Тоҷикистон ба нашр расидаанд.

Мавзӯи мақолаҳо масъалаҳои меҳварии диссертатсия, аз ҷумла, мавқеи панду андарзи классикон ва адибону шоирон муосир, ба монанди Рӯдакӣ, Фирдавӣ, Н. Хусрав, Азизи Азиз, К. Насрулло, Г. Сулаймонӣ, М. Миршакар, Н. Розик, А. Шукӯҳӣ ва дигарон дар дарсҳои забони тоҷикӣ, ташаккули арзишҳои ахлоқӣ-башардӯстӣ ва аҳамияти машқҳои фаро мегиранд. Аз ин рӯ, интишороти муаллиф муҳтавои асосӣ, навгонӣ ва натиҷаҳои диссертатсияро ба таври кофӣ инъикос менамоянд.

Арзёбии мазмӯни диссертатсия ва дараҷаи ба итмом расидани он. Сохтор ва ҳаҷми диссертатсия. Диссертатсияи Мансурзода Наргиса Мансур аз муқаддима, тавсифи умумии таҳқиқот, се бобу шаш зербоб, хулоса, тавсияҳо оид ба истифодаи амалии натиҷаҳои таҳқиқот, рӯйхати адабиёт ва рӯйхати интишороти муаллиф иборат мебошад.

Сохтори диссертатсия ба мақсад ва вазифаҳои таҳқиқот, мувофиқ буда, бобҳо аз ҷиҳати мазмун бо ҳам робитаи мантиқӣ доранд.

Муқаддима ва тавсифи умумии таҳқиқот. Дар муқаддима мубрамияти мавзӯ асоснок гардида, сатҳи омӯзиши масъала таҳлил шудааст. Мақсад ва вазифаҳо, объект ва предмет, фарзияи илмӣ, асосҳои назариявӣ ва методологӣ, методҳои таҳқиқот, пойгоҳи эмпирикӣ, навгонӣ, аҳаммияти назариявию амалӣ ва нуктаҳои ба ҷимоя пешниҳодшаванда муайян гардидаанд.

Мундариҷаи қисми мазкур ба талаботи таҳқиқоти диссертатсионӣ ҷавобгӯ буда, дастгоҳи илмӣ таҳқиқ бо бобҳои минбаъда робитаи мантиқӣ дорад.

Боби якуми диссертатсия – **«Асосҳои назариявӣ ва методологии ташаккули арзишҳои ахлоқӣ-башардӯстии хонандагони синфҳои ибтидоӣ дар таълими забони тоҷикӣ»** номгузорӣ шуда, дар он ба масъалаҳои ташаккули арзишҳои ахлоқӣ-башардӯстии хонандагони синфҳои ибтидоӣ дар таълими забони тоҷикӣ тавассути адабиёти бадеии бачагона вобаста ба истифодаи маҷмуи шароитҳои педагогӣ дар муассисаҳои таҳсилоти миёнаи умумӣ бахшида шудааст.

Муаллиф дуруст таъкид менамояд, ки арзишҳои ахлоқӣ-башардӯстӣ дар таълиму тарбияи хонандагони синфҳои ибтидоӣ дар дарсҳои забони тоҷикӣ яке аз бахшҳои меҳвариест, ки ба рушди сифатҳои ахлоқии онҳо мусоидат мекунад. Маҳз тавассути сифатҳои ахлоқӣ, инсондӯстӣ инсон дар ҷомеа муносибат мекунад. Аз ин лиҳоз, рушди арзишҳои ахлоқӣ-башардӯстӣ бояд дар фаъолияти амалии хонандагон пайваст карда шавад.

Довталаб масъалаи ташаккули арзишҳои ахлоқӣ-башардӯстиро тавассути адабиёти бачагона дар омӯзиши забони тоҷикӣ бо рушди мустақилияти фикр, истифодаи воҳидҳои забонӣ, матнофарӣ, тафаккури абстрактӣ ва инчунин ташаккули тарбияи ахлоқӣ алоқаманд менамояд.

Дар боби мазкур манбаъҳои назариявии соҳаи педагогика ва методикаи таълими забон мавриди таҳлил қарор гирифта, заминаи илмӣ таҳқиқот фароҳам оварда шудааст.

Боби дуюми диссертатсия – **«Хусусиятҳои методи ташаккули арзишҳои ахлоқӣ-башардӯстии хонандагони синфҳои ибтидоӣ тавассути адабиёти бачагона дар таълими забони тоҷикӣ»** номгузорӣ шудааст. Ворид намудани роҳу воситаҳои афзалиятноке, ки ба раванди ташаккули инкишофи шахсияти воқеан инсондӯст ва комил мусоидат мекунанд, дар низомии таҳсилот ва тарбияи башардӯстии насли наврас мавриди баррасӣ қарор дода шуданд.

Аҳамияти асосии ин боб дар хусусияти амалӣ доштани он аст. Қор бо матнҳо дар чанд марҳила суръат гирифта: а) интихоби матн мувофиқ; б) хониш ва дарки мазмун; в) шарҳи калимаҳои душвор; г) тафсири байт ё порчаҳои шеърӣ; д) иҷрои супоришҳои эҷодӣ; е) навиштани иншо (ЭССЕ).

Боби сеюми диссертатсия ба қорҳои озмоишию таҷрибавӣ – **«Натиҷаҳои озмоиши ташаккули арзишҳои ахлоқӣ-башардӯстии хонандагони синфҳои ибтидоӣ тавассути адабиёти бачагона дар таълими забони тоҷикӣ»** бахшида шудааст. Дар шароити кунунии рушди маориф ТАБ насли наврас яке аз масъалаҳои афзалиятнок ва муҳимми низомии таҳсилот ба шумор рафта, хусусан дар синфҳои ибтидоӣ, ки марҳилаи асосии ташаккули шахсият ба ҳисоб меравад, рушди ААБ аҳамияти махсус дорад. Бо назардошти ин зарурати муайян намудани сатҳи меъёрҳо ва нишондиҳандаҳои ТАБ ба миён меояд, ки имконияти раванди таълим арзёбӣ гардад. Бо мақсади муайянсозӣ ва дарёфти моҳияти мушкилоте, ки дар ташаккули ААБ ба миён меоянд, миёни 44 нафар омӯзгорони синфҳои ибтидоӣ, 440 хонандаи синни 7 - 10-сола, 325 нафар падару модарон ҷалб карда шуданд. Ин интихоби густурда имкон дод, ки динамикаи ташаккули арзишҳои ахлоқӣ-башардӯстӣ дар муҳити воқеии таълимӣ бо дақиқӣ ва эътимод таҳлил гардад.

Муаллиф дар баробари натиҷаҳои мусбат баъзе маҳдудиятҳоро низ дуруст қайд мекунад. Масалан, забони баъзе матнҳои бадеӣ барои ташаккули арзишҳои ахлоқӣ-башардӯстии хонандагони синфҳои ибтидоӣ бидуни шарҳи луғат, тавзеҳи мазмун ва интиҳоби оқилонаи матн натиҷаи дилхоҳ таъмин намегардад.

Хулоса ва тавсияҳо. Хулосаҳои диссертатсия аз натиҷаи таҳқиқоти назариявӣ ва озмоишӣ бармеояд. Муҳаққиқ нишон медиҳад, ки истифодаи пайваста ба мақсадноки осори адибони адабиёти бачагона дар таълими забони тоҷикӣ нутқи шифоҳиву хаттии хонандагонро инкишоф медиҳад, фаъолияти эҷодиро тақвият мебахшад, захираи луғавии онҳоро ғанӣ мегардонад, робитаи забон ва адабиётро амалӣ мегардонад, ба тарбияи ахлоқӣ ва башардӯстӣ мусоидат мекунад. Тавсияҳои амалии пешниҳодшуда низ ба натиҷаҳои таҳқиқот мувофиқ буда, барои фаъолияти омӯзгорони синфҳои ибтидоӣ аҳаммияти воқеӣ доранд.

Мутобиқати ба расмиятдарории диссертатсия ба талаботи Комиссияи олии аттестатсионии назди Президенти Ҷумҳурии Тоҷикистон.

Диссертатсияи Мансурзода Наргиса Мансур аз ҷиҳати сохтор, тарзи пешниҳоди натиҷаҳои илмӣ, мавҷудияти дастгоҳи илмӣ таҳқиқот, хулоса ва тавсияҳо, рӯйхати манбаъҳои истифодашуда ва интишороти илмӣ муаллиф, дар маҷмӯъ, ба талаботи муқарраргардидаи корҳои диссертатсионӣ мувофиқат менамояд. Диссертатсия ҳамчун кори мустақили илмӣ таҳия шуда, масъалаи мушаххаси илмӣ-методиро ҳал менамояд.

Мутобиқати таҳассуси илмӣ довталаб ба дараҷаи илмӣ дархостшаванда. Муҳтавои корҳои илмӣ довталаб, самти таҳқиқоти диссертатсионӣ, интишорот ва масъалаҳои таҳқиқнамуда ба ихтисоси 5.3.5.3 – Назария ва методикаи таълими забони тоҷикӣ мувофиқ мебошанд.

Таҳқиқоти диссертатсионӣ аз ин ҷиҳат қобили дастгирӣ мебошад, ки диссертатсия дорои сохтори ягона ва низоми мантиқии таҳқиқ буда, масъалаҳои таҳлилшуда аз назрӣ ба амалия ва аз амалия ба санҷиши таҷрибавӣ пайдарпай инкишоф дода шудаанд. Муаллиф на танҳо аҳаммияти осори адибони адабиёти бачагонро дар ташаккули арзишҳои ахлоқӣ-башардӯстии хонандагони синфҳои ибтидоӣ таъкид мекунад, балки ба равиши методӣ дар омӯзиши забони тоҷикӣ истифодаи онҳоро пешниҳод менамояд.

Эродҳо ва ҳолатҳои баҳсталаб доир ба диссертатсия. Новобаста аз дастовардҳои зикршуда, диссертатсияи мазкур аз баъзе норасоиҳо ва масъалаҳои баҳсталаб ҳолӣ нест, ки зикри онҳо барои такмили минбаъдаи он муфид хоҳад буд:

1. Дар таҳқиқот алоқаи байни мазмуни асарҳои адабиёти бачагона ба натиҷаи тарбияи ахлоқии хонандагон бештар мушаххас карда шавад. Танҳо истифодаи асари бадеӣ худ аз худ ташаккули арзишҳоро кафолат намедихад.

2. Мафҳуми арзишҳои ахлоқӣ-башардӯстӣ дар таҳқиқот бояд бо меъёрҳо ва нишондиҳандаҳои мушаххас бештар асоснок карда шавад, зеро доираи ин мафҳум васеъ буда, арзишҳои гуногуни ахлоқӣ, иҷтимоӣ ва инсонпарвариро фаро мегирад.

3. Барои баланд бардоштани арзиши амалии таҳқиқот пешниҳодҳои муаллиф оид ба оmodасозии омӯзгорон барои истифодаи адабиёти бачагона ҳамчун воситаи тарбияи ахлоқӣ метавонанд бештар мушаххас карда шаванд.

4. Дар матни диссертатсия баъзе нуқсонҳои ҷузъии имлоӣ, китобатӣ, техникую услубӣ ба назар мерасанд, ки онҳо ҳангоми таҳрири ниҳой ислоҳшаванда мебошанд.

Эродҳои пешниҳодшуда хусусияти тавсиявӣ дошта, арзиши илмӣ ва амалии диссертатсияро коҳиш намедихад. Баръакс, ба назар гирифтани

онҳо метавонад барои идомаи таҳқиқоти муаллиф ва такмили маводи методии минбаъда муфид бошад.

Автореферати диссертатсия мазмуну мундариҷаи асосии диссертатсияро фаро гирифта, мақсад, вазифаҳо, наwgонии илмӣ, нуктаҳои асосии ба ҳимоя пешниҳодшаванда ва натиҷаҳои таҳқиқотро инъикос менамояд. Мақолаҳои илмии интишорнамудаи доvtалаб низ мазмунӣ асосӣ ва натиҷаҳои диссертатсияро фаро мегирад.

Хулосаи умумӣ оид ба диссертатсия. Дар маҷмӯъ, диссертатсияи Мансурзода Наргиса Мансур дар мавзуи «Ташаккули арзишҳои ахлоқӣ-башардӯстии хонандагони синфҳои ибтидоӣ тавассути адабиёти бачагона дар таълими забони тоҷикӣ» таҳқиқоти илмии анҷомёфта, мустақил ва дорои аҳаммияти назариявӣ ва амалӣ мебошад.

Муаллиф яке аз масъалаҳои муҳимми методикаи ҳамгироии таълими забони тоҷикӣ ва адабиёти бачагонаро робита бо ташаккули арзишҳои ахлоқӣ-башардӯстӣ тавассути осори адибону шоирони адабиёти бачагона ба таври илмӣ таҳқиқу баррасӣ намуда, барои ҳалли он низомӣ мушаххасӣ методиро пешниҳод кардааст. Натиҷаҳои таҳқиқот нишон дод, ки истифодаи мақсадноки осори шоирони бачагона дар омӯзиши забони тоҷикӣ барои баланд бардоштани донишҳои забонӣ ва рушди сифатҳои ахлоқӣ ва инсонпарварӣ дар хонандагон мусоидат менамояд.

Диссертатсия аз ҷиҳати мазмун, наwgонии илмӣ, асоснокии хулосаҳо, аҳаммияти назариявӣ амалӣ ва натиҷаҳои бадастомада ва талаботи Тартиби додани дараҷаҳои илмӣ, ки бо Қарори Ҳукумати Ҷумҳурии Тоҷикистон аз 30 июни соли 2021, №267 тасдиқ гардида, бо тағйироту иловаҳои минбаъда амал мекунад, ҷавобгӯ мебошад.

Бо назардошти гуфтаҳои боло Мансурзода Наргиса Мансур барои иҷрои таҳқиқоти илмӣ дар мавзуи «Ташаккули арзишҳои ахлоқӣ-башардӯстии хонандагони синфҳои ибтидоӣ тавассути адабиёти бачагона дар таълими забони тоҷикӣ» сазовори дарёфти дараҷаи илмии

номзади илмҳои педагогӣ аз рӯйи ихтисоси 5.3.5.3. – Назария ва методикаи таълими забони тоҷикӣ мебошад.

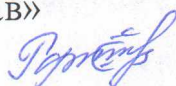
Тақриз дар ҷаласаи ғайринавбатии муштаракӣ кафедраи педагогика ва кафедраи методикаи таълими ибтидоии МДТ-и «Донишгоҳи давлатии Бохтар ба номи Носири Хусрав» аз 23 сентябри соли 2026, суратҷаласаи № 2-А муҳокима ва тасдиқ шудааст.

Дар ҷаласа иштирок доштанд: 21 – нафар. Натиҷаи овоздиҳӣ: «тарafdор» – 21 нафар, «зид» – нест, «бетараф» – нест.

Раиси ҷаласа:

Мудирӣ кафедраи педагогикаи
МДТ-и «ДДБ ба номи Носири Хусрав»

номзади илмҳои педагогӣ, дотсент:

Раҷабализода Ф.Р

Мудирӣ кафедраи методикаи таълими ибтидоӣ
МДТ-и «ДДБ ба номи Носири Хусрав»

номзади илмҳои филологӣ, дотсент:

Шарифзода Ш.Х.

Эксперт:

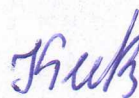
Номзади илмҳои педагогӣ, дотсенти
кафедраи педагогикаи МДТ-и

«ДДБ ба номи Носири Хусрав»:

Бобоева Г.Ш.

Котиби ҷаласа: номзади илмҳои педагогӣ,
саромӯзгори кафедраи педагогикаи
МДТ-и «ДДБ ба номи Носири Хусрав»:

Каримова М.М.

Имзоҳои Ф.Р. Раҷабализода, Ш.Х. Шарифзода, Г.Ш. Бобоева ва М.М.
Каримоваро тасдиқ менамоям:

Сардори ШК ва КМ -и

МДТ-и «ДДБ ба номи Носири Хусрав»:

Исҳоқзода М.М.

Маълумот барои тамос:

Суроға: 735140, ш. Бохтар, кӯч. Айни 67;

Тел: 8(3222) 2-54-81, 2-22-53;

Почтаи электронӣ: bgu-1978@mail.ru;

Сомона: www.btsu.tj.

« 24 » 09 2026 с.